

INTRODUKTION

af Alexandra Holsting & Marianne Rathje

Nye medier, digitale medier eller CMC (Computer-Mediated Communication) kaldes ofte genrer som sms, Twitter, Facebook, blogs, debatforummer og chat. At disse medier har ændret vores dagligdag de senere år, kan der ikke herske tvivl om. Hvordan sprogbrugen og den måde interaktionen foregår på i disse medier, har der i de skandinaviske lande dog ikke været forsket meget i (Rathje & Ravnholt 2013).

I 2011 gav Nordisk Ministerråd via *NordPlus Sprog og Kommunikation* Dansk Sprognævn midler til en kortlægning af nordisk forskning i sproget i de nye medier, og resultatet af netværkets arbejde var at denne forskning var sparsom. Dette billede er så småt ved at ændre sig, og det kan Institut for Sprog og Kommunikation (ISK) ved Syddansk Universitet tage sin del af æren for. I både 2014 og 2015 afholdt ISK nemlig symposier med titlen *Sprogbrug og interaktion i de nye medier* der var de første af deres slags i Skandinavien; de er nu blevet til en fast årlig konferencerække med Aarhus Universitet og Dansk Sprognævn som samarbejdspartnere. I spidsen for at organisere symposierne stod det nyetablerede Centre for Communication, Culture and Society på ISK, der har sprogbrug og interaktion i de nye medier som et fokusområde.

Artiklerne i dette temanummer af RASK er blevet til på baggrund af de to afholdte symposier på ISK, så vi nu udover de få allerede udgivne danske publikationer, nemlig *Nydanske Sprogstudier 46* (NyS 46, 2014), Jensen & Tække (2013), Rathje (2015) og den undervisningsbog på området som er på vej, nemlig Mortensen & Stæhr (under udgivelse), har en helt ny samling artikler om sprogbrug i de nye medier anno 2016. Bidragene til nærværende temanummer af RASK har dette overordnede sigte til fælles, men udviser en stor bredde, både hvad angår de genrer, der undersøges, og hvilke aspekter af sprogbrug og interaktion, der undersøges. Der sættes fokus på så forskellige områder som ortografi,

grammatik, tekstlingvistiske og pragmatiske ressourcer, men det som går igen er begrebet *affordances* der udtrykker det forhold at der med de nye medier skabes nogle rammer og gives nogle muligheder som er med til at ændre på sprogbrugen.

I den første artikel, *'I have been looking at a curtain at a girlfriend's home from your assortment' -Medialectal features of chat interaction at work* undersøger Anette Grønning sprogbrugen i netbaseret servicekommunikation i hhv. møbelfirmaet IKEA og fagforeningen Krifa. På baggrund af analyser af chatinteraktioner mellem servicemedarbejdere og kunder/medlemmer iagttager Grønning forekomsten af særlige medialektale træk i de to datasæt. Hun beskæftiger sig med ressourcer til økonomisering og kompenserig, som generelt er særligt udbredte i chatgenren. Af sproglige ressourcer, der tjener økonomiseringen – at skrive så kortfattet som muligt – forekommer fx afkortninger ('clippings'), tøvprikker, ellipse og netkronymer hyppigt i begge datasæt, mens andre økonomiseringsressourcer, fx rebussprog, der ellers er hyppigt forekommende i chatsproget, stort set er fraværende i Grønnings materiale. Kompenserig, dvs. den strategi at inddrage andet end rent skriftsproglige ressourcer, ses i brugen af ikoniske tegn som smileys, fonetisk stavning og emfase, fx som gentagelse af interpunktionstegn.

Grønning iagttager således en lang række medialektale træk i sit materiale, som den professionelle chat deler med den private. Mediets og teksttypens *affordances* kan således siges at øve indflydelse, også hvor interaktionen foregår mellem organisation og individ. Dog ses også specifikke træk for denne kontekst, fx i form af præformulerede (stærkt formelle) ytringer, som en servicemedarbejder kan indsætte. I en sammenhæng, hvor sproget ellers er ret uformelt, fører dette til interessante stilbrud i interaktionen.

I sit bidrag *'Se mor kun med venstre hånd'*. *Om forvaltningen af deiksis i sms* undersøger Eva Skafte Jensen deiksisbrugen i sms'er og konventionerne omkring denne. Hun identificerer en række *affordances* ved

sms-kommunikation, der bl.a. påvirker brugen af deiksis. Det gælder fx det forhold, at modtageren af en sms via paratekstuelle faktorer som telefonens kontaktoplysninger og tidsstempling af beskeder kan identificere en sms' afsender samt tidspunktet for beskedens afsendelse, uden at dette behøver fremgå af sms'ens tekst. Hvad angår persondeiksis bevirker dette, at det i forhold til konventionerne for brug af sms ikke er nødvendigt for afsender at identificere sig selv gennem en afslutningshilsen, idet afsender kan have en berettiget forventning om, at modtager selv kan foretage denne identifikation. At der dog netop er tale om en konvention, viser ifølge Jensen det forhold, at andre teksttyper med lignende paratekstuelle træk som fx e-mails gerne udviser indlednings- og afslutningshilsner, hvor modtager og afsender identificeres.

I forhold til stedsdeiksis viser Jensen, at identifikationen af 'her' som afsenders position på afsendelsestidspunktet sjældent giver anledning til problemer og sjældent tematiseres i sms-kommunikationen.

Temporal deiksis forstås ud fra en forventning om at sms-kommunikationen består af fire forskellige tidsmæssige trin: Beskeden skrives, beskeden sendes fra afsenders telefon, beskeden modtages på modtagers telefon, beskeden læses. Der er etableret en fælles forventning om, at de tre første trin er nærvæd simultane, og at det temporale deiksiscentrum kan identificeres ud fra disse tre led i processen. Dette bliver klart, når der af tekniske årsager opstår forskydning mellem afsendelse og modtagelse med misforståelse i kommunikationen til følge.

Jensen konkluderer, at konventionerne inden for sms-kommunikation især berører persondeiksis, hvilket underbygger opfattelsen af, at det relationelle generelt spiller en central rolle i CMC.

I sin artikel *Hashtags – a new textual construct* undersøger Tine Thode Hougaard hashtaggets tekstuelle funktion på Twitter. Hun analyserer en række eksempler, der illustrerer hashtaggets funktion som fortolkningsgramme for det enkelte tweet og som forbindelsesetablerende i forhold til andre tweets og twitterbrugere.

Hougaard betragter hashtagget som en paratekst i lighed med fx overskrifter og titler, der markerer tærsklen mellem den egentlige tekst og den retoriske situation, denne er forankret i. Hashtagget har en intratekstuel, kohæSIONSSkabende funktion, der kan guide læserens forståelse af tweetteksten, både af dens propositionelle indhold og af dens modalitet som sand, falsk, ironisk etc. Herudover har hashtagget en intertekstuel funktion, idet det via nøgleord forbinder til andre tweets med samme nøgleord. Twitteruniverset udgør en fragmenteret og uredigeret tekstmængde, som til stadighed udvides og forandres. I denne komplekse tekst får hashtagget en netværksskabende og forbindende funktion, der kan skabe en kohærent rute for læseren og understøtte dennes fortolkning af det læste.

Hashtagget er således en paratekststype, der er specifik for sociale medier, og som udfylder en særlig funktion i denne diskurstype.

Marianne Rathje behandler sprognormer i ekstrabladet.dk's debatforum Nationen i artiklen *'Du staver aflort til selv'*. *Sprognormer i debatforummet Nationen*. På baggrund af sine analyser af metasproglige kommentarer på dette forum påpeger hun, at den almindelige opfattelse af Nationen som et websted, hvor der hersker anarkistiske tilstande hvad angår de sproglige normer, ikke er holdbar. I stedet iagttager hun, at der håndhæves to konkurrerende sproglige normsæt, nemlig på den ene side standardnormen og på den anden side det, hun benævner debatforumnormen.

Nogle brugere orienterer sig således både i rettelser af sig selv og andre efter standardsprognormen og påpeger afvigelser fra denne. Dette er tit forbundet med en anden dagsorden i forhold til at fremme den rettende brugers egen prestige eller rette op på et prestigetab. Med påpegningen af fejl sker der ofte også en værditilskrivning, der tematiserer uddannelsesniveaue og mental alder. I nogle sammenhænge anses rettelser af andre brugere som en del af en trollingstrategi, hvor den rettendes eneste interesse ligger i at afspore debatten.

Parallelt og konkurrerende med standardnormen håndhæves så debatforumnormen, der bl.a. indebærer, at man ikke bør hænge sig

i sproglige fejl, hvis disse ikke bidrager til misforståelser, og at man ikke retter andres afvigelser fra standardnormen, hvis man ikke selv overholder denne. Den værditilskrivning, der sker til folk, der korrigerer andre, er således ikke entydigt positiv og forbindes ikke blot med højt uddannelsesmæssigt niveau, men også med pedantisk skolemesteri.

I sin artikel *Afvigelser fra retskrivningsnormen på blog.dk – hvornår og hvorfor?* undersøger Margrethe Heidemann Andersen omstændighederne for at rette på andres ortografi i kommentarer til blogindlæg. Udgangspunktet er hjemmesiden blog.dk, hvor navngivne og anonyme brugere kan blogge om ting, der interesserer dem, og hvor læserne har mulighed for at reagere og kommentere på blogindlæggene. Også læserne kan være anonyme i denne sammenhæng.

Heidemann konstaterer et ret højt antal afvigelser fra retskrivningsnormen, men hun iagttager, at disse i hovedreglen ikke kommenteres af bloggernes læsere. Trods muligheden for at være anonym følges den generelle netikette, der tilsiger, at man ikke skriver kommentarer med henblik på at rette andres sprog. Der er generelt en tolerance over for afvigelser, så længe indholdet af det skrevne ikke provokerer. Kun i en særligt ophedet debat, med en særligt aggressiv blogger, konstaterer Heidemann, at brugerne kommenterer hinandens sprog. Påpejningen af stavefejl er her en del af en større pakke, hvor modstanderen også nedgøres på anden vis, fx med henvisning til dennes (postulerede) seksualitet.

Theres Bellander analyserer i artiklen *Bloggens roll för hälsolitteracitet och kunskapsbyggande i informationssamhället: en genveanalyt av strukturella och språkliga mönster i bloggar om barn med hjärtfelsdiagnos* blogs skrevet af forældre (eller kommende forældre) til børn med hjertefejl. Der er tale om en særlig type af patientblogs (hvor patienter blogger om deres lidelser), der også låner træk fra 'mommy blogs', der er betegnelsen for blogs, hvor (begge) forældre skriver om deres (spæd)børn.

Bellanders fokus ligger på de genretypiske træk, som disse blogs udviser,

og ved hjælp af systemisk-funktionel genreanalyse af blogpræsentationer og -indlæg når hun frem til en genre-mæssig karakteristik af blogteksterne som overordnet engagerende i kraft af de personlige beretninger, de videregiver, men hun viser samtidig, hvordan teksterne også trækker på de informerende og evaluerende genrefamilier, når de fx informerer om medicinske fakta eller opfordrer deres læsere til at støtte forskning i børns hjerteproblemer.

Bellander identificerer såvel strukturelle træk i form af bestemte genretrin og sproglige træk fx i valget af verbaltempus, procestyper og partipanter, der markerer teksternes genre-mæssige tilhørsforhold.

Jakob Linaa Jensen og Anne Scott Sørensens artikel *Appearance, affect and appropriate participation on Facebook* undersøger på et pragmatisk niveau Facebookbrugeres opfattelse af passende og upassende kommunikation i dette medie. Undersøgelsen er baseret på data bestående af en spørgeskemaundersøgelse, fokusgruppeinterviews og informanternes egentlige aktivitet på deres Facebooksider og er indsamlet i perioden 2009-2012. Facebook ses som et socialt reguleret rum, hvor nogle former for kommunikation opfattes som passende og andre som upassende i forhold til den handling, som ses som den primære på Facebook, nemlig self-accounting. Såvel interviews som aktivitet peger på, at denne diskurs i perioden primært er præget af vedligeholdelsen af et netværk, der består af personer, som brugerne også er forbundet med uden for Facebookuniverset. Udfordringen for brugerne ligger dels i balancen mellem over-sharing og under-sharing. Der er en forventning og konsensus om, at problematisk indhold, der vedrører fx alvorlig sygdom, død, sex og politik ikke hører hjemme i brugernes opdateringer, og at kommunikationen centrerer sig om dagligdags emner. Omvendt skal disse sidste serveres på en måde, der ophæver det ordinære til noget særligt – fx gennem brug af humor og ironi eller andre former for skævhed i forhold til det formidlede.

I den undersøgte periode synes der dermed at herske enighed blandt brugerne om, at kommunikationen overvejende har en fatisk, netværks-

vedligeholdende funktion – formålet med kommunikationen er selve det at kommunikere og derigennem pleje netværksrelationerne. Som forfatterne påpeger, er der i årene efter undersøgelsens gennemførelse sket en stor udvikling og forandring – særligt i forhold til det politiske indholds status på Facebook, men også hvad angår selve omgangstonen, der i nogle sammenhænge er blevet hårdere og mere konfrontatorisk.

Referencer:

- Jensen, Jacob Linde & Jesper Tække (red.). 2013. Facebook - fra socialt netværk til metamedie. København: Samfundslitteratur.
- Mortensen, Kristine Køhler & Andreas Stæhr (under udgivelse). Sociale medier og sprog. København: Samfundslitteratur.
- Nydanske Studier (NyS) 46. 2014. Sprogbrug i nye medier.
- Rathje, Marianne (red.). 2015. Nye medier. Sprogbrug, data og metode, Sprognævnets konferencereserie 4. København: Dansk Sprognævn.
- Rathje, Marianne & Ole Ravnholt. 2013. NoSSinK - Nordisk Sprog og Sprogforståelse i de nye Kommunikationsmedier. En netværks- og projektpræsentation. I Inger Schoonderbeek Hansen, Tina Thode Hougaard & Peter Widell (red.). 14. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog, Aarhus Universitet. 355-372.